

Statens fastighetsverk
Box 2263
103 16 STOCKHOLM

Beslut

Datum 2019-06-17
Dnr RAÄ-2019-421

Skyddsbestämmelser för det statliga byggnadsminnet Enångers gamla kyrka, Enångers prästgård 5:1, Hudiksvalls kommun, Gävleborgs län

Riksantikvarieämbetet beslutar med stöd av 6 § förordningen (2013:558) om statliga byggnadsminnen att skyddsbestämmelser enligt här bifogade förslag ska gälla för Enångers gamla kyrka.

Redogörelse för ärendet

Enligt beslut av regeringen 2019-02-14 är kyrkan skyddad som statligt byggnadsminne.

Ett förslag till skyddsbestämmelser remitterades 2019-02-20 till den förvaltande myndigheten Statens fastighetsverk som inte haft något att erinra mot förslaget. Synpunkter som framförts har inarbetats i beslutet.

Beslut i detta ärende har fattats av överantikvarien Knut Weibull efter föredragning av handläggaren Jan Karlsson. Även t.f. avdelningschefen Karin Wahlström har varit med om den slutliga handläggningen.

Riksantikvarieämbetet
Storgatan 41
Box 5405
114 84 Stockholm
Tel 08-5191 8000
E-post registrator@raa.se
Hemsida www.raa.se
Org.nr 202100-1090
Plusgiro 599 94-4
Bankgiro 5052-3620

Knut Weibull

Jan Karlsson

Bilaga:
Skyddsbestämmelser

Kopia till:

Länsstyrelsen i Gävleborgs län

Länsmuseet Gävleborg

Hudiksvalls kommun

RAÄ/Bebyggelseregistret

Bilaga 1, RAÄ dnr RAÄ-2019-421, 2019-06-17

Skyddsbestämmelser för det statliga byggnadsminnet Enångers gamla kyrka, Enångers Prästgård 5:1, Hudiksvalls kommun, Gävleborgs län

Skyddsbestämmelser

Byggnadsminnet omfattar Enångers gamla kyrka och bogårdsmuren inom det område som avgränsats på bifogade karta.

Följande skyddsbestämmelser ska gälla för byggnadsminnet:

1. Byggnaden och bogårdsmuren ska vårdas och underhållas så att de inte förfaller. Vård och underhåll ska utföras med material och metoder som är anpassade till byggnadens egenart.
2. Byggnaden och bogårdsmuren får inte rivas, vare sig i sin helhet eller delar därav, ej heller flyttas, byggas om, byggas till eller på annat sätt förändras till sin exteriör.
3. Byggnadens stomme får inte rivas, byggas om eller ersättas med andra material. Håltagningar eller andra ingrepp får inte göras i medeltida delar av stommen.
4. Ingrepp i eller ändring av byggnadens planlösning eller fasta inredning får inte göras.
5. Kyrkans ytskikt, även underliggande, på fasader, innertak, väggar och golv, får inte övertäckas, övermålas eller på annat sätt förändras. Håltagningar eller andra ingrepp får inte heller göras.
6. Övriga byggnader inom byggnadsminnet får exteriört inte ändras till sin karaktär.
7. Det avgränsade området får inte ytterligare bebyggas. Inom byggnadsminnet får ej vidtas sådana åtgärder med mark och vegetation som minskar dess kulturhistoriska värde.

Om det finns särskilda skäl får, enligt 7 § förordningen (2013:558) om statliga byggnadsminnen, byggnadsminnet ändras i strid mot skyddsbestämmelserna. Ansökan om tillstånd till sådan ändring lämnas på en särskild blankett till Riksantikvarieämbetet.

Begreppsförklaringar

Med *vård och underhåll av byggnader* avses åtgärder för skötsel som behövs för att vidmakthålla en byggnads tekniska egenskaper och utseende. Underhåll avser både arbeten som måste göras vid upprepade tillfällen och speciella åtgärder som ska hålla byggnaden i gott tekniskt skick. Till underhåll räknas inte åtgärder som tillför en byggnad nya egenskaper, till exempel en ny kulör. Exempel på underhållsåtgärder är: ommålning, putslagning, lagning av tak och utbyte av skadade delar, dock inte omläggning av alla takytor eller omputsning av hela byggnaden.

Med *material och metoder som är anpassade till byggnadernas egenart* avses material och metoder som ursprungligen användes när en byggnad eller byggnadsdel uppfördes. I de delar av byggnadsminnet där kulturhistoriskt relevanta material fortfarande används får dessa inte ersättas med andra material. Med metoder avses bland annat bearbetning av trä och applicering av puts och färg

Med *stomme* avses byggnadens konstruktiva/bärande delar såsom bjälklag, balkar, pelare, valv, takstolar, bärande ytterväggar och bärande innerväggar, murar, murstockar och grundkonstruktioner. Till stomme räknas inte de ytskikt som finns på bärande konstruktioner, till exempel putslager, färgskikt och golvmaterial.

Med *planlösning* avses det sätt rummen eller utrymmen i en byggnad är fördelade och belägna i förhållande till varandra. Med *förändring* avses till exempel rivning av väggar, trappor, upp-tagning eller igensättning av dörröppningar, ändring av kommunikationsvägar, rumsformer och rumsvolymer samt delning av rum med väggar eller bjälklag.

Med *fast inredning* avses det varmed byggnaden blivit försedd, om det är ägnat till stadigvarande bruk för byggnaden eller del av denna. Fast inredning omfattar till exempel dörrar, fönster, lister, taklister, paneler, golvbeläggning, eldstäder samt kvarvarande inredning, eller delar därav, som anskaffats för gudtjänstbruk, såsom bänkar, korbänkar, predikstolar, altarpopsatser, altarskåp, krucifix etc. Lösa föremål som anskaffats för samma ändamål, och som ej är förankrade i byggnaden, omfattas inte av skyddsbestämmelser.

Med *ytskikt* avses samtliga lager av färg, tapeter, puts och obehandlade ytor.

Med *mark och vegetation* avses den jord som omger byggnaderna med eller utan beläggning och anlagd växtlighet.

Upplysningar

Fornlämningar inom byggnadsminnet skyddas enligt 2 kap. kulturmiljölagen (1988:950). Länsstyrelsen är tillsynsmyndighet för fornlämningar enligt kulturmiljölagen.

Motivering

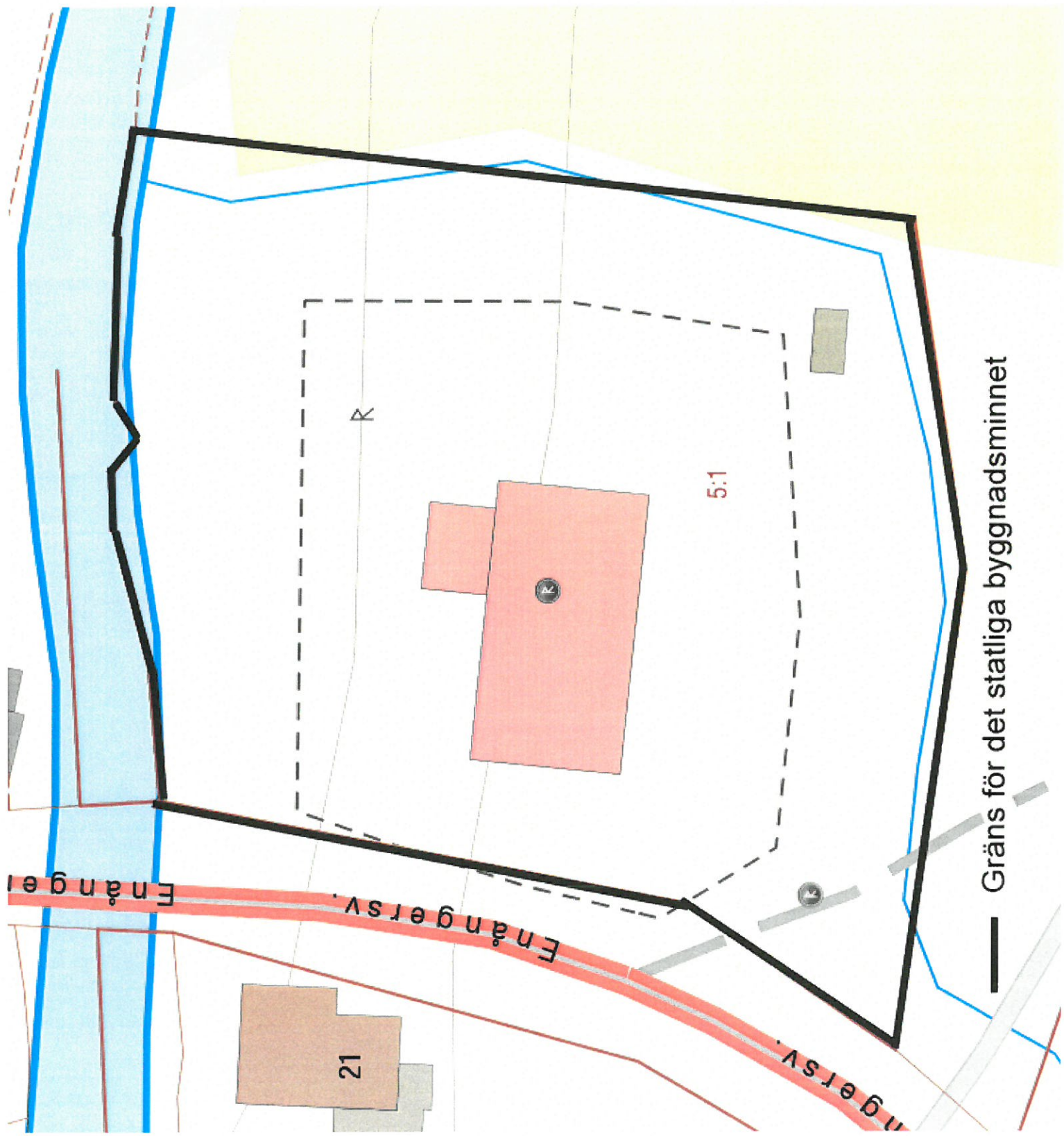
Enångers gamla kyrka, uppförd för katolska kyrkans bruk, hör till landets äldsta bevarade byggnader och framstår som en av de intressantaste och bäst bevarade i ett regionalt och nationellt perspektiv. Kyrkan, en stjärnvälvd salkyrka med tegelblinderingar i gavlarna, är en senmedeltida kyrkotyp som hade sina paralleller såväl bland kyrkorna i de centrala delarna i Uppsala stift som bland de kyrkor som under denna tid uppfördes längs hela Norrlandskusten. Murverket i sig utgör ett viktigt dokument om byggnadens historia och sin tids byggnadskonst. Den rika och sällsynta bemålningen vittnar om 1400-talets bildvärld och syn på kyrkoutsmyckningar. Till detta har främst under 1700-talet fogats inredning som hörde till den tidens kyrkorum. Inredning och inventarier berättar om kyrkans användning och konst och konsthantverk under olika tider. Enångers gamla kyrka med dess bogårdsmur utgör ett illustrativt och sällsynt exempel på en interiör där framförallt senmedeltiden och 1700-talet har avsatt spår. De bevarade medeltida kyrkorna, såväl den enskilda kyrkan som beståndet i sin helhet, utgör ett unikt källmaterial för kunskapen om historien.

Kulturhistorisk beskrivning

Redan på 1200-talet fanns en kyrka i Enånger. Rester av denna påträffades vid en omläggning av golvet i den nuvarande kyrkan 1951. På 1400-talet ersattes 1200-talskyrkan av en större kyrka. Den är uppförd av gråsten, putsad och avfärgad i vitt. Översta delen av västra gavelröstet i tegel pryds av vitputsade blinderingar. Sadeltaket är täckt med spån. Planen är rektangulär, av salkyrkotyp, med en sakristia i norr. Ett vapenhus i söder revs under 1800-talet, medan ingången till kyrkan där finns kvar. Ingången i väster togs upp 1744. Kyrkans höga, rundbågiga fönster fick sin nuvarande form 1744. Dessförinnan var fönstren, såsom fortfarande det östra fönstret, något högre och spetsbågiga. Nordsidans fönster togs upp 1712. Kyrkorummet täcks av två stjärnvalv, som liksom väggarna har rik senmedeltida bemålning. Valvens målningar, som tillskrivits Tierp-skolan, har aldrig varit överkalkade, medan väggarnas målningar överkalkades 1712 och togs fram 1949. 1958 byttes plåttaket från 1895 ut mot spåntak.

Troligen från den första kyrkan återstår i kyrkan en 1200-talsdopfont och en torso till ett triumfkrucifix. Från 1500-talet finns bl.a. två altarskåp och ett Sankta Annaskåp signerat Haaken Gulleon. Fast inredning som altarpupsats, altarring, predikstol och två av läktarna har tillkommit under första hälften av 1700-talet. Den nedre västra läktaren med ursprunglig bänkinredning tillkom troligen på 1640-talet. Samtliga läktarbarriärer försågs 1736 – 37 med skulpterade och förgyllda ornament. 1952 återinvigdes kyrkan för gudstjänstbruk.

När Enångers nya kyrka var färdigbyggd på 1850-talet fick Hälsinglands fornminnessällskap hand om vården av och nyttjanderätten till gamla kyrkan och inrättade museum där. Äganderätten var länge oklar, men 1947 beslöt Enångers församling att överlämna kyrkan till staten och 1964 beslöt Kungl. Maj:t att fastigheten skulle förvaltas av Riksantikvarieämbetet för statens räkning. Fastigheten utökades något 1973. En toalettbyggnad uppfördes 1987 på fastigheten. Sedan 2015-01-01 är Statens fastighetsverk förvaltare.

— Gräns för det statliga byggnadsminnet

Enångersv.

21

R

5:1

R

R

Enångersv.